mové argumenty, silnější nežli Sabundovy: zkrátka, je-li v jeho moci dosáhnout dovozováním a úvahou jakékoliv jistoty...

Zkoumejme tedy v tuto chvíli člověka samotného, bez cizí pomoci, vyzbrojeného pouze vlastními zbraněmi a postrádajícího boží milosti i vědomosti, které jsou veškerou jeho ctí, jeho silou i základem jeho bytí: podívejme se, jak se bude v této krásné výpravě vyjímat. Ať mi rozumně a uváženě vyloží, na jakých základech si vybudoval ony veliké přednosti, které si přičítá nad ostatními tvory. Kdo mu podal důkaz, že ten podivuhodný pohyb nebeské klenby, věčné světlo oněch pochodní tak hrdě mu kroužících nad hlavou, děsivé kolísání toho nekonečného moře byly zřízeny a po tolik století pokračují pro jeho pohodlí a k jeho službám? Je možné si představit něco tak směšného, než dává-li si toto chatrné a žalostné stvoření, které nedovede ovládat ani samo sebe a je vystaveno všem nebezpečím, jméno pána a vládce vesmíru, ačkoli není v jeho moci poznat z vesmíru ani nejmenší částku, natož ji ovládat: A přičítá-li si výsadu, že je jediným obyvatelem této veliké budovy, dostatečně schopným, aby rozeznal její krásu a složení, jediným, kdo za ni dovede Stavitelovi vzdát díky a uvědomovat si, co na světě vzniká a co se na něm ztrácí, kdo mu tuto privilej potvrdil? Ať se prokáže pověřením k tomuto velikému a krásnému úkolu! Či snad bylo takové pověření vystaveno pouze lidem moudrým? Pak se ovšem po takových marně rozhlížíme. A jsou snad tak neobyčejné milosti hodni blázni a darebové a zaslouží si, aby měli přednost před všemi ostatními, ačkoliv jsou nejhorší částí světa: A máme snad věřit tomu, jenž praví: *Quorum igitur causa quis dixerit effectum esse mundum? Eorum scilicet animantium quae ratione utuntur. Hi sunt dii et homines quibus profecto nihil est melius.*[10] Nikdy se dost nevynasmějeme nestydatosti tohoto spojení.

Ale co v sobě ten chuděra obsahuje hodného takové přednosti? Jestliže uvážíme neporušitelný život nebeských těles, jejich krásu, jejich velikost, jejich trvalé kolotání podle přesného pravidla,

cum suspicimus magni caelestia mundi
templa super, stellisque micantibus Aethera fixum,
et venit in mentem Lunae solisque viarum;[11]

jestliže uvážíme vládu a moc, kterou tato tělesa mají nejenom nad našimi životy a okolnostmi našeho osudu,

facta etenim et vitas hominum suspendit ab astris,[12]

ale dokonce i nad samotnými našimi náklonnostmi, našimi úvahami, našimi vůlemi, které řídí, pudí a jimiž zmítají podle choutky svého působení, což zjišťuje a nám sděluje sám náš rozum,

speculataque longe
deprendit tacitis dominantia legibus astra,
et totum alterna mundum ratione moveri,
fatorumque vices certis discernere signis;[13]

jestliže vidíme, že ne snad jednotlivý člověk, nikoliv král, ale státy, říše a všechen tento pozemský svět se dává v pohyb na nejmenší nebeská hnutí,

quantaque quam parvi faciant discrimine motus:
tantum est hoc regnum, quod regibus imperat ipsis![14],

jestliže naše ctnost, naše neřesti, naše zdatnost a naše věda, ba i tato úvaha, kterou zde o síle působení hvězd podnikáme, a toto jejich srovnávání s nimi plynou, jak usuzuje náš rozum, z jejich moci a jejich přízně,

furit alter amore
et pontum tranare potest et vertere Trojam;
alterius sors est scribendis legibus apta;
ecce patrem nati perimunt natosque parentes;
mutuaque armati coeunt in vulnera fratres:
non nostrum ho bellum est; coguntur tantum movere
inque suas ferri poenas lacerandaque membra.
Hoc quoque fatale est, sic ipsum expendere fatum,[15]

jestliže onen podíl rozumu, kterým vládneme, držíme z daru nebes, jak by nás tento podíl mohl učinit nebesům rovnými? Jak bychom mohli zdolat jejich podstatu a jejich podmínění naší